

Romeinen 2

OVERZICHT

Romeinen 2:1-16. Principes volgens welke God alle mensen oordeelt

Dat mensen, die zo goddeloos en immoreel zijn als de heidenen (zie Romeinen hoofdstuk 1), Gods toorn verdienen en dus niet door hun eigen werken Gods gunst kunnen bemachtigen, wordt door de Joden toegegeven. Maar zou er niet een groep mensen zijn die, krachtens een bepaalde belofte van God of door het nakomen van speciale verplichtingen, vrijstelling kunnen verwachten van Gods vastberadenheid alle zonden te straffen? Paulus werkt het principe van de rechtvaardigheid van God in Romeinen 1:18 verder uit.

Hij poneert vijf principes hoe God *alle mensen* oordeelt. Deze algemene principes van gerechtigheid worden ook door het geweten beaamd.

Eerste principe: God oordeelt zoals mensen anderen oordelen (2:1,3).

De daad is onafhankelijk van de persoon (heiden of Jood) die hem pleegt, basis voor veroordeling. Maar wie de daad veroordeelt, veroordeelt ook de dader (d.w.z. een ander of zichzelf, die deze daad doet). Hij die in anderen veroordeelt wat hijzelf ook doet, veroordeelt daarmee zichzelf. Het zwaard snijdt naar beide kanten. Als hij niet van zijn eigen oordeel kan ontsnappen, hoe zou hij van Gods oordeel kunnen ontsnappen?

Tweede principe: God oordeelt de werkelijke toedracht van zaken (2:2).

Gods oordeel is onpartijdig (letterlijk: ‘in overeenstemming met de waarheid’). Het is niet alleen gebaseerd op het uiterlijk optreden of op uitspraken, maar op de werkelijke toedracht van zaken (1 Samuël 16:7; Johannes 7:24; 8:16). De Joden veronderstelden dat Gods oordeel m.b.t. ‘Joden’ geleid werd door andere regels dan de waarheid of werkelijkheid. Zij verwachten dat God de Joden niet op grond van hun echte werken of verdiensten zou oordelen, maar op grond van hun nationale en geestelijke relaties (bij voorbeeld hun relatie tot Abraham, Matteüs 3:7-12 en 8:10-12; Johannes 8:30-44; en hun besnijdenis, Handelingen 15:1,7-11).

Derde principe: Gods goedheid en geduld geven geen vrijstelling van zijn oordeel (2:3-5).

De speciale gunstbewijzen van God (zijn goedheid en geduld) aan een individu of volk vormen geen basis voor vrijstelling van hun verdiende straf. Gods goedheid en geduld dienen te leiden tot bekering! Mensen, die Gods goedheid en geduld verachten, krijgen alleen maar een grotere veroordeling. Gods goedheid is geen aanwijzing dat God niet wenst te straffen, maar bedoelt juist mensen te ‘leiden’ tot het verzaken van hun zonden. God leidt, maar de mens kan weigeren geleid te worden. God wil namelijk mensen overreden zonder hen te dwingen (cf. Filippenzen 2:12-13). Paulus heeft het hier echter niet over de invloed van Gods *bijzondere genade (voor zijn verlopen)*, maar over de werking van zijn *algemene genade (voor zijn schepselen)* (cf. Handelingen 14:17).

Vierde principe: De grond van Gods oordeel zijn de goede en slechte werken van mensen (2:6-11).

De goede en slechte werken van mensen bepalen het tegenwoordige oordeel en het toekomstige eindoordeel van God. De werken van mensen die nog nooit het evangelie gehoord hebben, zijn onvolkomen. Zij zullen veroordeeld worden, maar volgens volkomen rechtvaardigheid (cf. Lucas 12:47-48). De werken van mensen die het evangelie verworpen hebben, zijn eveneens onvolkomen. Ook zij zullen volkomen rechtvaardig veroordeeld worden. Noch de uiterlijke verbondsrelatie van de Joden, noch hun aanspraken of geloofsbelijdenis (“Ik ben een Jood” of “Wij zijn Abrahams nageslacht”) zullen het oordeel van God bepalen, maar alleen hun werken (hun gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid aan Gods wet). Aangezien niemand van hen Gods wet volkomen heeft uitgevoerd, zal ook niemand van hen gerechtvaardigd worden!

Maar hoe is Romeinen 2:6-8: “God zal een ieder vergelden naar zijn werken: het eeuwige leven aan die goed doen en toorn en gramschap aan die slecht doen”, te rijmen met Romeinen 3:20: “Geen mens zal uit de werken der wet gerechtvaardigd worden” en met Romeinen 3:22,24: “Rechtvaardiging en leven is niet door werken, maar door genade en geloof”?

Paulus wil daar in dit gedeelte twee dingen over zeggen:

- Gods rechtseis. Gods heiligheid en rechtvaardigheid vereisen dat de werken van mensen 100% volkomen moeten zijn en dat hij alle zonden van mensen moet straffen! Paulus leert hier niet de methode van rechtvaardiging, maar poneert het algemene principe van gerechtigheid, dat toegepast zal worden op *alle mensen die op ‘de wet’ vertrouwen voor hun rechtvaardiging. Als mensen op hun werken vertrouwen voor*

hun rechtvaardiging, dan moeten zij daders van de wet zijn en aan al de vereisten van de wet voldoen (2:13; Leviticus 18:5; Ezechiël 20:11).

Later in deze brief leert Paulus dat er *niemand is die de wet op zo'n manier gehoorzaamt dat hij of zij erdoor gerechtvaardigd kan worden* (Romeinen 3:10-20). Hij leert dat het evangelie voorziet in een plan van *rechtvaardiging zonder de werken der wet*, een plan dat mensen (die de wet veroordeelt) redt (Romeinen 3:21-22). Dus mensen worden alleen maar door de wet veroordeeld en kunnen alleen door het geloof in het evangelie gered worden.

- Gods eindoordeel. Afgezien van het evangelie, zal het eindoordeel voor alle mensen op grond van hun werken plaatsvinden (Prediker 12:14; 2 Korintiërs 5:10; Efeziërs 6:8). De onrechtvaardigen zullen alleen maar veroordeeld worden: zij zullen gestraft worden *op grond van hun (onvolkomen) werken en volgens hun (onheilige en onrechtvaardige) werken*. De rechtvaardigen zullen behouden worden: maar zij zullen *niet op grond van hun goede werken* behouden en beloond worden (die ook onvolkomen zijn), maar op grond van het volbrachte verlossingswerk van Jezus Christus! Hun goede werken zullen echter voor hen een bewijs zijn dat zij behoren tot degenen aan wie God in Christus uit genade het eeuwige leven als een geschenk gegeven heeft (Efeziërs 2:8-10). Maar zij zullen wel beloond worden *volgens hun werken*. Hun goede werken zullen tot op zekere hoogte de maatstaf zijn voor hun beloning (Matteüs 25:20-21; 1 Korintiërs 3:14-15).

“Degenen die door volharding in goede werken, heerlijkheid, eer en onvergankelijkheid zoeken, zal God het eeuwige leven geven”. Wat deze ‘goede werken’ zijn, blijkt uit het tegengestelde van vers 8-9: ‘Goede werken’ doen mensen wanneer zij zich onderwerpen aan de enige ware en levende God, die zich in de Bijbel openbaart. ‘Goede werken’ doen zij wanneer zij de waarheid (van de openbaring van God in de Bijbel in het algemeen en van het evangelie in het bijzonder) accepteren (ofwel geloven). ‘Goede werken’ doen zij, wanneer zij de waarheid gehoorzamen. ‘De waarheid’ is de waarheid aangaande God en zijn wil (1:18,25). Het is dat wat ‘waar en recht’ is met betrekking tot het christelijke geloof en de christelijke praktijk; niet wat ‘waar’ is in de ogen van niet-christenen in het algemeen of in de ogen van andere godsdiensten! Wat zij ‘zoeken’, d.w.z. ‘streven naar’ of ‘begeren te verkrijgen’, is ‘het eeuwige leven’, want de termen ‘heerlijkheid, eer, onvergankelijkheid en vrede’ beschrijven de aard, waarde, duurzaamheid en onvoorstelbare zegeningen van ‘het eeuwige leven’ (2:7,10). De woorden ‘heerlijkheid, eer, en onvergankelijkheid’ kunnen ook slaan op het volgende: ‘heerlijkheid’ duidt op Gods goedkeuring (van hun geloof in zijn Zoon, Jezus Christus, cf. Matteüs 10:40; Lucas 10:16); ‘eer’ duidt op het respect van mensen voor christenen; en ‘onvergankelijkheid’ duidt op de opstanding uit de doden en het leven op de nieuwe aarde (de toekomstverwachting van christenen).

Degenen, die zichzelf zoeken (‘ambitieuze, twistziek, boosaardig zijn’), die weigeren de waarheid (in de Bijbel en het evangelie) te erkennen en te gehoorzamen, dus opzettelijk (‘met boze opzet’) God en zijn verordeningen tegenstaan, zal God vergelden met zijn toorn (2:8-9); d.w.z. zij zullen verloren gaan (2:12).

Vijfde principe: De maatstaf voor Gods oordeel is de mate van kennis die een ieder geniet (1:12) (Lucas 12:47-48). Degenen die de geschreven wet (het Oude Testament) hebben, zullen door deze wet geoordeeld worden. Degenen die alleen een wet geschreven op hun hart hebben, zullen door die wet geoordeeld worden. De heidenen bewijzen dat ze een wet hebben geschreven op hun hart door de werking van hun geweten. Dus geen enkel mens kan zich verschuilen achter onkunde, aangezien onkunde met betrekking tot God en zijn wil nooit compleet is (2:13-15).

Volgens deze vijf principes zullen alle mensen geoordeeld worden op de dag van het oordeel (2:16). God is volkomen onpartijdig (2:11); hij zal mensen niet op grond van hun voorrechten oordelen, maar op grond van hun werken en hun kennis van zijn wil.

De bedoeling van het betoog van Paulus is om duidelijk te maken dat op grond van deze vijf principes *niemand* op zijn eigen manier voor God gerechtvaardigd kan worden!

Romeinen 2:17-24. Bovengenoemde principes m.b.t. het oordeel toegepast op de Joden

De Joden steunden hoofdzakelijk op hun verbondsrelatie met God, hun grotere voordelen met betrekking tot kennis die God aan hen geopenbaard heeft en hun besnijdenis. Paulus redeneert: als God alle mensen gaat oordelen volgens hun werken en volgens de wet die zij bezitten, wat baat het dan zich te beroemen ‘Jood’ te zijn? Wat baat het zich te beroemen op de geschreven wet (het Oude Testament)(2:17), op meer ‘kennis’ dan de heidenen (2:18) en op ‘een leermeester’ voor anderen te zijn (2:19-20)? Dit zijn wel voordelen, maar is de Jood met al deze voordelen dan minder een dief omdat hij diefstal veroordeelt, minder een overspeler omdat hij overspel veroordeelt, minder een godslasteraar omdat hij van afgoderij gruwet (2:21-22)? Integendeel, de meerdere kennis verzwart alleen maar de schuld van de Jood! Terwijl de Jood pocht op zijn voordelen, veroorzaakt hij door zijn zonden (tegen Gods wet) dat andere mensen en vooral de heidenen de enige ware en levende God beschimpen (2:23-24). Volgens bovengenoemde principes m.b.t. het oordeel, zal ook de Jood zeker veroordeeld worden en zal zijn oordeel strenger zijn dan dat van de heidenen!

Romeinen 2:25-29. Een uitleg van de aard en de bedoeling van de besnijdenis

Aan de ene kant heeft de besnijdenis van een Jood alleen betekenis indien de wet van God of het verbond met God, waartoe het behoort, gehoorzaamd wordt. Als de wet verbroken wordt, wordt de besnijdenis waardeloos – het is dan alsof deze Jood nooit besneden is geweest (2:25). Aan de andere kant, indien de wet gehoorzaamd wordt (bv. door een niet-Jood), zal het ontbreken van de besnijdenis de zegen voor deze persoon niet verhinderen (2:26)(cf. Jesaja 56:3-8; Johannes 10:16)! Als de heidenen die onbesneden zijn de wet volbrengen, dan zullen zij de Joden, het vroegere begunstigde volk van God, veroordelen (2:27)(cf. Matteüs 19:28; 1 Korintiërs 6:2). Deze dingen bewijzen alleen maar dat een uiterlijk ritueel in zichzelf geen verlossende kracht heeft, want God is Geest en hij vereist geestelijke gehoorzaamheid. Het woord ‘Jood’ is afgeleid van de stam van ‘Juda’ en betekent ‘lof van God’. In negatieve zin betekent dit principe dat iemand die alleen maar zegt Jood te zijn, geen ‘Jood’ is in de ogen van God (2:28)! In positieve zin betekent dit principe, dat een Jood of heiden die *besneden van hart is door het werk van Gods Geest* een echte ‘Jood’ is – hij of zij ontvangt zijn ‘lof’ van God (2:29)(cf. Matteüs 6:1-6; Johannes 5:44).

Conclusies

Het karakter van God

a. God is rechtvaardig. Zijn oordeel is vrij van onkunde en partijdigheid, zoals dat wel menselijke oordelen kenmerkt (2:1-3,16). Toevlucht zoeken in zogenaamde ‘speciale voordelen’, zoals het behoren tot het Joodse volk, het behoren tot een kerk of het doen van bepaalde goede werken, zijn vergeefs! God oordeelt mensen naar de ware toedracht van zaken (2:2-3). Hij vraagt niet tot welk volk of welke stand iemand behoort, maar wel of hij goed of kwaad doet in Gods ogen (2:17-24)(Handelingen 10:34-35).

b. God is goedertieren, verdraagzaam en lankmoedig. Zijn goedheid heeft tot doel mensen tot bekering te leiden! Als dit faalt, dan is alleen de mens schuldig. Als een mens Gods goedheid misbruikt om door te gaan met zondigen, dan verzwaart hij alleen zijn veroordeling (2:4-5). Het geduld van God is niet ‘eindeloos’ – er komt een tijd dat mensen die hun harten blijvend verhard hebben, verhard worden en zich niet meer kunnen bekeren (cf. Jesaja 6:9-10; Matteüs 13:10-17; Romeinen 11:7-10).

c. God haat zonde. Vooral de zonden van mensen die aanspraak maken tot ‘Gods volk’ te behoren, zijn walgelijk voor hem en schadelijk voor alle andere mensen die dat zien (2:22-24).

Vergelding en vergoeding in het oordeel

Vergelding en vergoeding in het oordeel zal volgens werken zijn (2 Korintiërs 5:10, Efeziërs 6:8). Alleen de ware ‘goede’ mensen, hetzij van oorsprong Jood hetzij heiden, zullen gered worden. Dit zal geschieden onafhankelijk van hun aanspraken, relaties of de verwachtingen van anderen. Alleen de echte ‘slechte’ mensen, of ze nou van oorsprong Jood, naamchristen of heiden zijn, zullen verloren gaan. De onrechtvaardigen zullen *op grond van hun werken* en *volgens hun werken* gestraft worden. De rechtvaardigen zullen *niet op grond van hun werken*, maar *wel volgens hun werken* beloond worden. Paulus leert hier niet de methode van rechtvaardiging, maar wel de rechtvaardige principes volgens welke God alle mensen zal oordelen. Mensen worden alleen gered door het evangelie en alleen geoordeeld door de wet. Er zullen verschillende graden van belonen en straffen zijn (Matteüs 25:19-21, Lucas 12:47-48) (2:5-10).

De schuld van de heidenen

De heidenen zullen niet geoordeeld worden volgens een openbaring die zij nooit gehoord hebben. Maar aangezien zij een openbaring ontvangen hebben van Gods karakter in zijn scheppingswerk (1:19-20) en van Gods geboden in hun hart (2:14-15), kunnen zij zich nooit verontschuldigen. De heidenen, die *de algemene openbaring* ontvangen hebben, zullen evenmin kunnen blijven staan in het oordeel als de Joden die *de speciale openbaring* hebben ontvangen. Beide groepen hebben een Verlosser nodig (2:12)!

Het morele besef en onderscheidingsvermogen

Het morele besef van mensen in het algemeen en hun onderscheidingsvermogen tussen goed en kwaad zijn deel van hun geschapen zijn door God en niet uitsluitend het resultaat van onderwijs, opvoeding of cultuur (2:14-15).

Jezus Christus is goddelijk

Jezus Christus die de verborgen geheimen van alle mensen zal oordelen, moet dus alwetend zijn en daarom goddelijk (2:16)!

Roemen op de ware godsdienst

Sommige Joden prezen zichzelf voor hun prestaties (2:17-20). Anderen zochten lof van mensen (Matteüs 6:1-8; Johannes 5:44). Het woord 'Jood' is afgeleid van het woord 'Juda' dat 'lof' betekent. Dus echte 'Joden' zijn natuurlijke Joden of het zijn heidenen die hun lof van God en niet van mensen ontvangen. Ware godsdienst moet van het hart zijn om voor God acceptabel te zijn (2:28-29)(cf. Jakobus 1:27).

Kennis van God en zijn geboden

'Kennis' van God en van zijn geboden kan een Jood, Christen, Moslim of wie ook maar niet bij God acceptabel maken. 'Kennis' kan het hart niet heiligen. 'Kennis' kan een mens niet nuttiger maken. Als (godsdienstige, filosofische, wetenschappelijke) 'kennis' tot de basis van het vertrouwen van de mens gemaakt wordt, of hoogmoed en arrogantie bij de mens aanwakkert, dan is zulke 'kennis' pervers en destructief (1:18-20). Meerdere kennis van God en zijn geboden vergroot alleen maar de schuld van de zonde en de gestrengheid van de straf voor de zonde, maar vergroot niet het vermogen om de zonde te weerstaan. 'Kennis' alleen bevordert geen verandering of verbetering van de mens (2:21-22).

De besnijdenis

De besnijdenis komt voor bij volken in Azië, Afrika, Amerika en Australië. Sommige volken besnijden ook de vrouwen. De oude Egyptenaren besneden alleen hun priesters. Joden besnijden alleen jongens op de 8e dag van hun leven. Koptische en Abyssinische christenen besnijden alleen hun mannen. Moslims besnijden alleen jongens op 12-jarige leeftijd.

In het Oude Testament was de besnijdenis een gebruik dat reeds bestond voordat God het apart zette (heiligde) tot een *teken van zijn verbond* met Abraham. In het Nieuwe Testament sloot Jezus Christus zich aan bij de rituele reinigingsriten (wassingen) en de Pascha maaltijden van de oudtestamentische periode, toen hij de doop en het Avondmaal instelde.

De besnijdenis in Israëel

De besnijdenis heeft twee betekenissen in de oudtestamentische periode (Johannes 7:22).

- Voor zover de besnijdenis 'van de vaders komt' is de besnijdenis niet een deel van de (ceremoniële) wet, maar een teken en zegel van het genadeverbond, die God met Abraham sloot (Genesis 12:1-3; 15:4-6; 17:1-27; 22:17-18).
De besnijdenis fungeerde als *een uiterlijk teken en innerlijk zegel (zekerheid) van volkomen gerechtigd te zijn door het geloof in Gods belofte (verbond)* (Romeinen 4:11). De gerechtigheid door het geloof is een soevereine en tegelijk een genadige daad van God (Handelingen 13:48; Efeziërs 2:8-9; Filippenzen 1:29) en kan nooit door enige werk van de mens tot stand komen (Romeinen 3:28).
- Voor zover de besnijdenis 'van Mozes komt' is de besnijdenis ook een deel van de ceremoniële wet van het volk Israëel geworden. De wet heeft nooit Gods belofte (verbond) aan de gelovigen vervangen, maar werd wel aan Gods belofte (verbond) *toegevoegd*. De wet fungeerde als 'een tuchtmeester' en moest het volk van Israëel bewaren voor volkomen verval in ongerechtigheid (Galaten 3:17-25). De wet, en specifiek de besnijdenis, verplichtte de besnedenen (Israëlieten) tot absolute gehoorzaamheid aan de hele wet (Romeinen 2:25; Galaten 5:1-4). In dit licht moet ook de besnijdenis van Jezus gezien worden (Galaten 4:4-5).
De besnijdenis fungeerde als een uiterlijk teken en innerlijk zegel (zekerheid) van de besnijdenis van het hart, de afsnijding van de onreinheid van de ziel (Deuteronomium 10:16; 30:6; Jeremia 4:4). De onrechtvaardigen in de Bijbel werden bijgevolg 'onbesnedenen' van hart genoemd (Jeremia 9:25-26; Handelingen 7:51). De uiterlijk weggesneden voorhuid was een symbool van de innerlijk weggenomen onreinheid. De besnijdenis van het hart is ook een soevereine en tegelijk een genadige daad van God. De besnijdenis van het hart kan alleen het werk van de heilige Geest in de innerlijke mens zijn en kan nooit door de gehoorzaamheid aan voorschriften van de wet tot stand komen (Romeinen 2:28-29).
- In de geschiedenis van het natuurlijke of nationale volk van Israëel, gedurende de oudtestamentische periode en daarna kreeg de besnijdenis steeds meer een fysieke betekenis, waarbij het ging fungeren als een nationaal symbool (cf. Filippenzen 3:2-6). Maar deze betekenis van de besnijdenis had God nooit aan Israëel gegeven.

De ware besnijdenis. Christenen uit zowel de Joden als de heidenen, die God dienen door de heilige Geest, die in Christus roemen en niet op het vlees (hun fysieke afkomst en eigen prestaties) vertrouwen, zijn 'de ware besnijdenis' (Filippenzen 3:3). Allen die hun volledig vertrouwen stellen op de gekruisigde Christus en hun leven naar die regel richten, worden 'het Israëel Gods' genoemd (Galaten 6:12-16; cf. Matteüs 21:33-46; 2 Korintiërs 6:16; 1 Petrus 4-10).

De besnijdenis en de doop. Aangezien ‘de besnijdenis’ een teken was van innerlijke reiniging en een zegel was van de gerechtigheid door het geloof gedurende de oudtestamentische periode, was zij naar inhoud en bedoeling gelijk aan ‘de doop’ gedurende de tegenwoordige nieuwtestamentische periode (Kolossenzen 2:11-12; Handelingen 22:16; 1 Petrus 3:21; Handelingen 2:38).

‘Sacramenten’

Het woord ‘sacrament’ komt niet in de Bijbel voor, evenmin als bv. het woord ‘Drie-eenheid’. Maar beide woorden beschrijven wel bijbelse waarheden. Een ‘sacrament’ is een godsdienstige handeling door God ingesteld; een uiterlijk en zichtbaar teken en zegel van een innerlijke en geestelijke waarheid en genade. Het is een ‘teken’ dat iets symboliseert en een ‘zegel’ dat iets verzekert.

Het latere Jodendom geloofde dat ‘de besnijdenis’ macht had hen te redden. Zij leerden dat ‘geen besneden persoon naar de hel zou gaan’. Dit is onbijbels. Een persoon die op de traditionele wijze Jood wil zijn, kan zijn besnijdenis alleen beschouwen als een teken van zijn rechtvaardiging wanneer hij of zij *de hele wet volkomen onderhoudt* (2:25). Het latere Christendom leerde eveneens dat ‘het water in de doop alle zonden wegwast’. Dit is eveneens onbijbels.

Een sacrament is *niet een mystiek ritueel* dat inherente kracht bezit om genade over te dragen. Het is een teken en zegel, dat het geloof in de geldigheid van het verbond waartoe het behoort, bevestigt. Het is een illustratie van een belangrijke waarheid.

De besnijdenis was gedurende de oudtestamentische periode voor de gelovige een ‘teken en zegel’ dat hij volkomen gerechtvaardigd was door het geloof in Gods belofte of verbond (Genesis 12:1-3; 15:4-6; 17:1-27; 22:17-18; Romeinen 4:11).

De doop is gedurende de nieuwtestamentische periode een ‘tegenbeeld of afschaduwing’ van redding, d.w.z. van afwassing van zonde met al haar schuld en verderf door het bloed van Christus en het werk van zijn heilige Geest. Het is ook een ‘bede’, een vraag aan God, om een goed geweten (dat zeker is van vergeving en rechtvaardiging) te mogen ontvangen (1 Petrus 3:21).

Maar ‘een sacrament’ als godsdienstige handeling verliest haar betekenis, wanneer het verbond, waartoe het behoort verbroken wordt (2:25). Dus mensen die deelnemen aan de besnijdenis, de doop en het avondmaal (sacramenten door God ingesteld) of aan de sacramenten en riten door mensen verzonnen (confirmatie, boetedoening, laatste zalving, de orden en het huwelijk van de kerk van Rome) en daarmee hopen dat zij door God gerechtvaardigd zullen worden, hopen volkomen tevergeefs (1:26-27).

Lidmaatschap van een uiterlijke vorm van Gods volk

De Joden beschouwden zichzelf als Gods bijzondere begunstigden, ongeacht hun gedrag. Zij dachten dat zij een monopolie hadden op Gods gunst en dat alle andere volken Gods vijanden waren. Maar lidmaatschap van een uiterlijke vorm van Gods volk, hetzij het natuurlijke volk van Israël gedurende de oudtestamentische periode, hetzij een bepaalde kerkelijke denominatie gedurende de nieuwtestamentische periode, garandeert niet dat men Gods gunst verkrijgt! Iemand die alleen Jood in naam is, hoort er niet bij (2:28-29).